

Січові гості

Автор:

Пантелеймон Куліш

Січові гості

Пантелеймон Олександрович Куліш

Пантелеймон Куліш

СІЧОВІ ГОСТІ

Січові гості

(Споминки старого діда)

Еге, добродію! сидимо оце ми з вами на пасіці — ні гадки!.. Божа бджола гуде, кругом гречки білють... а колись гули кругом мене не такі бджоли: козики гули, небожата, да ще не гетьманці — сама січова воля, добродію... Переїв я всякого хліба: помагав і панам панувати, помагав навпослі і гайдамакам-братчикам. Ге! вже того не буде, що було, а було ж воно нащось. Тим-то, нічого гріха таїти, признаюсь вам, добродію, який я був дурний колись... на свою рідну браттю ставав до бою! Далєбі!..

Родився я на Подоллі, — то моя рідна Україна, а се вже мені на старість чужа сторона рідною стала, — шибнула доля, куди схотіла. Родився ж я в державах князя Любомирського, коли чули, під Попонним. Старосвітське місто, добродію. Добували колись його козаки і злили всякий ступінь землі кров'ю жидівською, — он яке місто Полонне! Ну, родившись у підданстві, мусив тим робом і ходити. Взяли мене ще хлопцем малим до замку, до панів, звичили мене до коней, до

козацького обороту, а далі і в надвірні козаки записали, бо зросту був я хорошого, таких у надвірні корогви й підбирали. Величавсь я козацькою зброєю перед хліборобами, і думки не було в мене, против кого вона наготовлена... Не хутко мені очі відкрились, а все ж, хвалити бога, відкрились. Ніхто мене не вмовляв: отак і так воно було, отак воно єсть, отаке буде; сам я почув душею, що воно й як воно, і до чого воно... та не так-то хутко досяг самого дна. Глибоке дно й каламутне! Чую було ще змалку — гайдамаки та гайдамаки, ніби сказати — ледарь яка невірна. Пани на їх як на вовків полюють; селяне їх жахаються, а жид аж плюне, як почує. То, було, й сердишся, як хто гайдамакою налає. Який я гайдамака?.. А гайдамаки з не з кого й брались, як з таких же панських підданих. Інший не вгодить шляхті на облаві, чи на бенкеті, чи на посилках чого не второпає — втікає од батогів. Іншого не злюблять панські похлібці, — од них утікає. А хто, то й так не схоче по наймах тинятись або в панському дворі довічним грубником пропадати, — і сей, надумавшись, дмухне на Січ манівцями.

А там тільки й піджидають божого літа, щоб завітати в гості до вельможного панства. Знаєте, вся та Україна, почавши од Дніпра, аж геть під Збараж, під Замостя, все те було колись козацьке. Купили всю ту землю козаки в ляхів, не за гроші купили, а, кажуть, заплатили самою щирою кров'ю козацькою. А ляхи-то, мовляв, люде лукаві — умови не додержали, собі ізнов усю Україну аж по саме Дніпро загарбали. Так козаки й кажуть: «Ну, коли ж так, панове, то вже ви тут господарюйте з жидовою, а нам у Січ платіть чинш».

Ото ж, було, й ходять із Січі козаки за чиншем. От ім саме таких було й треба, що всі входи й виходи по панських державах знають-знають усі стежки й манівці по Україні. Пригріє весняне сонечко, шелесне молодим листям дерево, — ізнімуться роєм небожата, в кого одежа вже наскрізь світиться — пора міняти на саети!.. От збереться їх докупи десятків або й сотень скільки, виберуть собі ватажка, характерника такого, що вже його хіба срібна куля візьме, що козаки за ним і в огонь, і в воду... гайда на Україну!

У Гетьманщину вони не ходили, бо там пани свої, — хоч і пооддавали інші чорту душу, да все ж із жидовою не братались. Ходять, було, коли не понад Дніпром, то понад Богом-річкою, да й до Случі добираються за січовим чиншем своїм. Де байрак глухий та глибокий, що тільки звір да птиця його знає, де хуторець або пасіка стоїть на одшибі, вони там переднюють, а вночі як смикнуть — вовки вовками по полю рищуть.

Польщею вся та Україна звалась, тим що поляки нею орудували. І стояла та Польща, як горох при дорозі: лінивий тільки й не скуб. Роздав король усі села своїм панам: користуйтеся ними да й бережіть же своє добро, щоб мені військом про ту Україну не турбуватись. А в короля і в самого гуло в кишені, бо тоді вік був такий на королів та на панів, що у всіх кишені попродались. Ну, пани ж користуватись зуміли, а щоб до ладу військо спорядити, ту українську партію... еге! то в їх послідне було діло. Спискових було багато паненят, що тільки величались ротмістрами та поручниками, а до потреби не так-то було їх густо при полках. Гасали вони по панських дворах, до панночок залицялись або з собаками наввипередки бігали. Одбували татар або січових гостей самі надвірні панські корогви — з нашого ж таки брата, з підданства.

Отож, було, як наїдуть січові гості, то похазяйствують у панів та в жидів, як у себе в господі, нав'ючать усяким добром батовню коней та й гайда назад! Покажуться і слизнуть так живо, як ніби вві сні приснилось; тільки й знаку, що в ляхів та в жидів скрині порожні, та ще хіба що в іншого душі в тілі немає.

Отакі-то були!

Рідко, рідко коли вдавалось жовнірству застукати їх саме на хазяйсті, хіба зрадою. А то. було, прибіжить корогва гусарні чи рейтар на чутку, що гайдамаки деруть, та полічить тільки сліди од підків на шляху, та з тим і вернеться. Та вже, було, як і застукають, то й ім, сердешним, добре, було, достанеться. Довелось і мені бути разів зо два у тій справі, бо я — собі на лихо — служив у надвірних, помагав панам панувати. Отож раз стояли ми цілою корогвою в Попонному замку; князя Любомирського замок був. Жили тоді пани Любомирські, як королі, дарма що Хмельницький їх був трохи пополохав і ворота к чортовій матері виніс, як торохнув із гармати-сироти. Отож ми там і вартуємо не знаць чого, а більш для панської пихи. Аж ось одного дня, тільки що взяли за ложки, летить гінець. Кінь під ним аж хитається, ніздрі роздуло, як ріжок. Зараз його, так як був у грязі і в пилу, перед князя.

— Що таке?

— Гайдамаки на Подоллю. Просить лементар подольський посилку, бо самі нічого не вдіють.

— А багацько ж їх?

— Сто кільканадцять комінника.

— Добре, завтра сам з військом рушу. Зараз йому другого коня і виправили назад.

Заворушився увесь замок: самопали перечищають, кульбаки споряджають, уюки, патронташі пакують. Назавтра, скоро світ, заграно в труби, рушили з замку. Піхоту і гармати везли підводами. Третього дня стали коло Ялтушків: там гайдамаки обсілись у гаю. Ото стали лавами. Пан лементар приїхав, подививсь.

— Ну, тепер оддыхайте та будете готові на ніч. Треба добре пильнувати, а то вискочать з рук, як мило в воду.

Ото відпочивши, як настав вечір, пильнуємо ми. Кругом гаю поставлено мужиків кілька тисяч із ціпами, а декотрі і з рушницями, а за ними, одступивши ступнів сто чи й більш, стало військо: те, що прийшло з самим лементарем, своїм чередом, а наше своїм чередом; а було всіх тисяч зо дві: і гусаре, і панцерники, і піхота — чого там не було! І всі на ту жменю тих гольтяпак!

Конец ознакомительного фрагмента.

Купить: https://telnovel.me/ru/kul-sh_panteleymon/s-chov-gost

Текст предоставлен ООО «ИТ»

Прочитайте эту книгу целиком, купив полную легальную версию: [Купить](#)